

Az ellenzék, különösen a magyar.

Az ellenzékiség lényege, azon fogalmainknak egyike, miket tisztán bírni vélünk, minthogy naponként találkozunk azokkal és nevezetük minden szájban forog; de miknél még is óránként tévedünk, alkalmazásban és rokon-vagy ellenszenvi érzelemben, épen azért, mert soha sem tartottuk szükségesnek nyomsabbban elmélkedni olly tárgyak felett, mik gyakoriságuk miatt olly ismereteseznek tetszenek nekünk; minél fogva a nélkül, hogy lényegükbe hatottunk volna, csak külső általános vonalaikat ismérjük azoknak.

És pedig alig létezhetik egy egy fogalom, mellyel olly annyira szükséges volna tisztában lennünk, mint épen az ellenzék fogalma. Mert ha igaz az, és látni fogjuk hogy igaz, miként az ellenzéki párt az alkotmányos életnek ütere, az alkotmány testének egyik fő-élet ereje, úgy annak fogalmánál fontosabbat, taglalatra méltóbbat alig tarthatunk, és ha igaz az, pedig hogy igaz szinte látandjuk, hogy az ellenzék iránti ellenszenvek, az ellenei vádak, sőt magának az ellen-

zéknek kinövésai is, közvetve vagy közvetlenül az ellenzék körüli ferde vagy zavaros fogalmakból erednek: senki sem fogja fölösleges munkának tekintni oly tárgynak tisztára kifejtését, mellytől oly sok függ, s mellynek félreértései, vagy tévesztései, az alkotmányos életre oly károsan hathatnak.

Korlátlan monarchiákban önkény a törvényhozó és önkény a végrehajtó. Ilyésekben az ellenzéknek sem megállhatása, sem mezeje. Ellenben alkotmány által korlátolt monarchiákban nincs önkénynek helye; közös a fejdelemmel és nemzettel a törvényhozás, a végrehajtás pedig a kormány tiszte és joga, mellyet azonban egyedül törvények és alkotmány szellemében gyakorolhat. De miután mióta csak világ fenáll, minden hatalom terjeszkedni szeret s így a kormányi hatalom is; miután a kormányi testület is, nem akarván rász akaratról szólani, tévedhető emberekből áll; miután mindezeknél fogva a végrehajtó hatalomnál tévesztett lépések sőt visszaélések is történhetnek: természetes, hogy minden alkotmányos nemzetnek gondoskodnia kelle törvényeiben arról, hogy a végrehajtó hatalom köre min túllépnie ne lehessen, szorosan körülírassék, és ezen törvények megtartása lehetőleg biztosíttassák.

És im itt van helyén az ellenzék, itt merül fel első tiszte és joga: az ellenörködés, melynél fogva az műiden alkotmányos életnek múlhatlan feltételivé válik, hűn követve ezt minden mozdulatában, miként árnyak a testet. Ezen ellenörködésnél fogva, nem kormány iránti ellenszenvből, mert az alkotmányos kormánynak leghívebb támasza ő, hanem alkotmány épsége iránti féltésből, figyelemmel kíséri ő a kormánynak minden lépteit, a végre, hogy az alkotmányosokat pártolván, az alkotmány-ellenesek, iránt figyelmeztessen, tiltakozék, és azoknak orvoslását sürgesse.

Ezen eljárásban e következő alapelvek vezérlik az ellenzéket:

Alkotmányos országban a törvények valódiilag vagy kelletileg a nemzet öszves akarátának kifolyásai; mert képviselet által, közvetve vagy közvetlenül részt vészén annak hozásában a nemzet; tehát egyedül a törvények szoros megtartása és végrehajtása nyújthat a nemzetnek garantiát arról, hogy rólanélküle mi sem történik, vagy is egyedül azok biztosíthatják alkotmányos szabadságát.

2or Ugyanazért az ellenzék határozottan ellenez nem csak kormány közvetlen rendeletéiben, hanem alárendelt testületek, hivatalok, hivatalnokok, sőt minden magánosak eljárásaiban is, minden önkényt és törvényelleniséget, mi vagy törvényt, vagy alkotmányt sért, vagy mások alkotmányos szabadságával ellenkezik.

3or e részben némileg conservativ az ellenzék párt, vagy is azt kívánja, hogy még azon törvény is, mellynek tán már a jövő országgyűlésen eltöröltetését vagy legalább módosítását óhajtná, országgyűlésen kívül mindenki által szoroson megtartassák, nehogy önkényes megrontás által, a törvények szentsége gyengüljön, vagy az egyszer megengedett önkény más törvényekre nézve is analógiákat következtessen. Mert

alkotmányos országban a legrosszabb törvény is jobb a legjobb önkénynél. —

4er Azonban azokban, mik törvényeken kívül fekszenek, vagy mik azokkal nem ellenkeznek, fen kívánja az ellenzék tartatni a nemzet és egyesek emberi és természeti elidegeníthetlen szabadságát és tiltakozik e részben a kormánynak beavatkozó gyámkodásai ellen, mik nem törvényből és alkotmányos élet lényegeiből folynak ki és a nemzetet kiskorú-ságban tartják.

5ör, De ellenben erősnek, szilárdnak óhajtja a kormányt, sőt szigorúnak a törvények végrehajtásában és hazai institúciók fentartásában; mert szintolly szükségesnek tartja az anarchia és rendbontás ellenében! biztosítását a nemzetnek, mint az absolutismus ellenébenit. Ezen törvényes és alkotmányos erély gyakorlatában tehát mindenképen kezére jár a kormánynak.

Második főtiszte az ellenzéknek: az alkotmányos haladás elősegítése, vagy eszközlése.

Tökély felé haladás az öszves emberiség alaptörvénye, tiszte, joga. Ezt egyes nemzeteknél, örök időkre szabott institúciókkal és törvényekkel megkötni nem szabad, nem lehet. Az időnkénti institúciókat, törvényeket, a nemzet időnkénti szükségei, körülményei, műveltségi fokai és felette átvonuló korok szellemei szülik, mik mind megváltoznak, míg az emberiség amaz alaptörvénye, a tökély felé haladás, rendületlenül megáll. Örökös joga és tiszte tehát a nemzetnek a haladás, s ezt alkotmányos országban nagyrészen az ellenzéki párt sürgeti. Tiszte, joga ugyan ez a józanabb conservative pártnak, sőt magának a jó akaratú kormánynak is. Azonban az elvek, mikből e czélra mind hárman kiindulnak és működnek, valamint a haladás irányai és fokozatai is lényegesen különböznek. Az ellenzék előhaladási elvei e következők: —

1. Fő alapul és irányul veszi haladási működésében az emberiség ös elidegeníthetlen jogait; mi szerint erősen meg van győződve a felől, hogy az ember, társas életbe léptekor, csak azon természeti jogairól mondott le, csak azon jogait vetette az öszves akarat alá, miknek feláldozása múlhatlanul szükséges volt a polgári társaság céljaira; többi természeti jogát és szabadságát pedig fentartotta magának. Arra működik tehát a maga irányában az ellenzék, hogy az alkotmányos polgári társaságot, lépcsőnként! kifejlés által oda jutni segítse, mi szerint a polgári élet céljainak elérése mellett, minden tag minél több ősi jogát az emberiségnek tarthassa meg maga szabadsága számára; a feláldozott jogok iránt pedig minél inkább biztosíttassék a felől, hogy azok egyenesen a polgári társaság céljaira fordíttatnak. És ez a* polgári szabadságnak és tökélynek maximuma. Innen az ellenzék általánosan az emberiség jogai mellett harczol s cosmopolitismusa csak annyiban szerepel kitünőleg hazafiságában, mennyiben leginkább hazája az ő hatáskörének pálya-mezeje, de egyszersmind mennyiben hazájához őt hála s legközelebbi édes kötelékek kötik, és végre mennyiben a polgári tár-

saságok külviszonyai, világszerte elkülönözve, sőt olykor súrlódásban állnak egymással, mik miatt kivitelekben az emberiség ügyének nemzetenként meg kell szakadoznia és egyes hazákra szorítkoznia.

Mind a mellett, hogy általánosan az emberiségnek elidegeníthetlen természeti jogai mellett küzd az ellenzék, korán sem veti ez meg, sőt tiszteli a történelmi jogot és fenálló intézményeket és mindaddig megtartatni kívánja ezeket, míg helyökbe, ama nagy cél felé alkotmányos úton jobbakat nem bír eszközölni; mert önkénynek, vagy biztosság nélküli kitenni hazáját nem óhajtja. Azonban alapú és fő kiindulási pontú nem veszi a történelmi jogot és fenálló intézményeket, sem azokkal a lehető tökély felé haladást megkötteni nem kívánja.

3. A fentebbi két elvből következik, hogy a valódi ellenzék nem akarhat egyedül tatarozásokat, itt ottani módosításokat; hanem miként az emberiség polgári társaságokra alkalmazott szent ügyének kitűzött nagy célja, a tökély felé haladás, kívánja, igyekszik gyökeres kijavításokon, hol hiányzanak új alkotmányos elemek fölvetelésén, újabb és biztosabb alkotmányos garanciákon is; vagy is az ellenzék, hol kell, gyökeres reformer is, de mindenkor békés úton és sértetlen fentartásával azon alapviszonynak, mi a nemzetet az uralkodás formájához és uralkodó hához köti.

Ezen három alap elvből, a valódi ellenzék mit sem engedhet, a nélkül, hogy ön magát feloszlassa.

4. Az emberiség elidegeníthetlen jogait, a nyomozásban és alkalmazásban, a józan ellenzéki nem hajtja túl a valón ideológiával, platói ábrándokkal és szélsőségek felállításával, sem nem hajló nemzetével kétes kísérleteket tétetni, mert ehhez joga nincs; hanem história nyomán lelkiösméretes elmélkedés, más nemzetek előhaladási példáinak józan felfogása, ezeknek nemzete viszonyaival, műveltségi fokaival és eszközeivel való egybevetése és kiszámítása, és végre hazai életnek, különösen hazai osztályok életének, saját fészkeikben tapasztalt és nem pusztá teoriákból kivont nyomozása és ismerése által nemzetének előhaladhatási módjairól és eszközeiről, gyakorlati rendszeres fogalmakat szerez magának.

5. A haladási előlépésekben fáradhatlan tüz-góságot fejt ugyan ki az ellenzék, de mitsem erőszakokat; mert meg van győződve a felől, hogy a nemzet életére nézve idő előtti, vagy közvéleménye ellenében hozott törvények, nehezen vagy soha sem mennek a nemzet életébe, vérebe által, és legtöbbször mit hozásnál időben nyertünk, elvesztegetjük azt a végrehajtások vesződéseinél és kijátszásainál. Ennélfogva mindenek előtt a meggyőződést igyekeznek megnyerni elveinek, hogy közvéleményt érleljen nemzeténél. A kiviteli fokozatokra nézve pedig a már megérlelt közvéleményt és a mutatkozó- mindenkori körülményeket használja fel annyi haladásnak kivívására, mennyit csak azok teljes biztosítással megengednek.

A közvélemény pedig az ellenzéknek korán sem

ábránd vagy árnykép, hanem egy nemzet minden osztályú tagjainak, kik a hon java-és nem mellékes érdekek mellett buzognak, azon egyező gondolata, óhaj tata, kívánata, javallata, vagy ellenszenve valamely köz tárgy vagy reform iránt, mit kebleikben ápolnak, s melly nálok, ha szabad tere van, tettekben és szavakban nyilvánítja magát, ha pedig hatalom szava ideiglen elnémítja a nyilvánítást, keblek mélyeibe zárkózik. Illy zárkózó közvéleményt biztosan megérteni, egyedül gyakorlatos politicaí tapintatnak dolga. Mert ott hol hatalom áll ört a közvélemény nyilvánításai felett, könnyen megeshetik, hogy több parancsolt vagy hűségeskedő szózatok fognak nyilatkozni közhelyeken a legáltalánosabb közvéleménynek is ellenében, mint mellette. Még ámulatosabb a dolog akkor, ha a nemzet némelly osztályai, kisebb nagyobb részben öntudatra még nem ébredtek s így a közóhajtat és kívánság nem lehet nálok egyéb mint dolgokkali homályos elégületlenség, melly legfőlebb is komoly csüggetegségben és kijátszásokban mutatkozik. Az ellenzék, ha biztos gyakorlati tapintattal bir, nem téved meg illy eseteknél a hatalomszülte nyilvános jelenségekben, hanem házi köreikbe, családi életökbe követi az osztályokat s egybevetvén míveltségi és ébredési fokaikkal azt, mit körültek tapasztal, elég biztosan érere tapint a közvéleménynek. — Magyar honunkban leggyakorlatosb neme az álközvélemény árulgatásának az, midőn municipiumokon, miken csak kiváltságosak szavaznak, olly többségeknek tulajdonítatik a közvélemény képvisel-

lése, mik kiváltságos érdekeiknél fogva közvetlenül szemközt állnak a kiváltságtalanok érdekeivel, vagy más felől csak lekötött nyelvvel nyilatkozhatnak. Minthogy e felett még szabad sajtó is hiányzik nálunk s a petíciói jog is csak zsenge még, és e szerint a közvélemény jelenségei, ha ritkán kétesek is, de mindenkor megvitathatók, ne annyira kopogtasson a magyar ellenzék a közvéleményekre, — mint megérteni törjön azokat. Elég az ő malmára, ha ő elveinél fogva híven buzgón küzd az emberiség alap elidegeníthetlen jogai mellett; mert míg ember él a földön, ezen küzdés, ha az józansággal párosúl, fogja örökké bírni a nyilvános, vagy zárkózó közvéleményt. Ezt ideiglen nyomasztni lehet, elnyomni nem.

6. A fentebbieknél fogva a magyar ellenzék haladási eljárása, két fő stádiumban állapíthatatik meg, úgymint: országgyűlések között, a meggyőződés és közvélemény előkészítésében és országgyűlésen a kész közvélemény és körülmények felhasználásában. Az elsőnek alapelvei szolgálnak neki zsinórmértékül, az utóbbinál pedig ezen általános modort szabályok: hogy a jót mindenkor elfogadja, jójön az bár kitől, továbbá, hogy a jobb és legjobb mellett küzd ugyan, de a kevesebb jót is elfogadja ideiglen és így nem tűzi ki a „mindent vagy semmit“, mert tudja hogy századok tévesztéseit megorvosolni, mulasztásait kipótolni, nem egy pár évnek műve. Ezért nem csügged, hogy annyit nem vihatott ki, mennyit óhajtott, mihelyt a kivitt haladási lépés jövőre többhöz nyújt reményt, vagy

legalább ennek útját nem állja. Végre, hogy olly reformoknál, mik ellen a nemzet nagy részének borzadánya még a közvéleményben le nem győzetett, óvatosan jár el; ellenben ott, hol a reformokkal nyereendő, osztályoknál az, óhajtott csaknem követeléssé érett már, az áldozatot hozandóknál pedig egy részben erre készség mutatkozik, más részben az újnak borzadánya már legyőzetett, többet mer az ellenzék.

7. Országgyűlési eljárásának fentebbi engedékenységse, mindenkor józan és előre számító s korán sem terjed odáig ki, hogy alkotmányos garantiákkal ellátott haladási lépések helyett jelenben mutatkozó gyarmati előnyök nyeréséért, csupán octroyált(octroyrt) engedményeket vagy ollyasmit fogadjon el, mi a jövőrei tovább haladóknak útját állja.

8. Az ellenzék, mint alkotmányos élet orgánja egyedül alkotmányos eszközöket használhat fel céljai elérésére. Ezen céljai tiszták, személyes és mellékes érdekektől mentek, általános emberiségre számítvák lévén, nyilvánosság — mert rejtőznie nincs oka — és egyenes becsületesség az ellenzék jelszava; mi azonban nem azt teszi, hogy szírt-éleken törjön átevezni hajójával — mert az okos hajó-kormányzás soha sem szűnik meg tiszta lenni — hanem, hogy kalózi fogásokat ne használjon.

9. Az ellenzék minden politicalai pártot s így a magát is, csak eszközöknek tekinti a haza boldogítására. A haza boldogítását pedig nem abban helyezi, hogy egy két osztálynak, vagy a kisebb résznek jól legyen dolga; hanem helyezi azt a lehető legnagyobb

rész jólétében. Vagy is arra tör, hogy a hazának minden rendu és állapotú polgára, szabadon fejleszthesse ki és használhassa fel, minden anyagi és szellemi tehetségeit, e részben mi sem korlátozhatván őt egyéb, mint az alkotmányos élet egyenes céljai. Ugy hogy ha egyes honpolgár szerencsáját nem teheti tehetségeivel, ne alkotmány foltjaira, hiányaira vagy épen nyomasztásaira, hanem magára az önkényű szerencsére legyen kénytelen vetni. Ennélfogva az ellenzéki koránsem tekinti pártja zászlóját végzászlónak, hanem tekinti annak a hazáét, mely alatt végre egyesülniük szükség a politicalai pártok külön színezetienek. Távól van tehát az ellenzék attól, hogy kormányt és más politicalai pártokat ellenséges indulattal tekintsen, sőt inkább azokat és magát, a törvényhozás terén, alkudozó feleknek nézi, országgyűlések között pedig a hozott törvények által némelly pontokban már megalkudott feleknek, kiknek alkotmányos tisztök, de becsülete is, szentül megtartani az alku kötéseit. A pártok egyesülését a törvényhozásnál szívből óhajtja az ellenzék, mert ő is sikert akar, de nem úgy, hogy bár mi áru sikerért maga elveit feláldozza, hanem hogy országgyűlési alkalmazásnál meg ne vessen olly alkudozásokat, mik által a hon kisebb nagyobb, ha bár tán nem teljes, mértékben! olly nyereseményeket tehessen alkotmányos előhaladásaira nézve, mik alkotmányos biztosításokkal ellátvák és jövődöre többhöz nyújtnak reményt. Tehát a valódi józan ellenzéki, noha nem ingadozik elveiben és irányában soha, távól van a párti küzdés puszta

gyönyörétől s még inkább a párti megkövesüléstől, mert egy részről tudja, hogy a hon öszves java, nem egyesek discretiójától függő birtok, más részről tudja, hogy agg előítéletek és érdekek tusái és legyőzései, időt és türelmet követelnek. Ezeknél békés úton csak fokenkénti diadalok vezethetnek célra. Sok van nyerve ha .az áldozat első borzadálya legyőzetett, több ha már készség is mutatkozik és minden, ha már a közelben állott egyes vagy osztályi érdekek, a hon öszves, bár néha távolabbi érdekében feloszlottak. Ezért olykori sikerverztéseknél nincs oka az ellenzéknek csüggedésre. Fox, az ellenzék férfianak legnagyobbika, majd egy századnegyedig vitt az emberiség legszentebb jogai mellett és majd mindig kisebbségben maradt; sőt az általa megkezdett emancipátiói és parlamentreformi bilit is csak halála és az ellenzék többszöri megbukása után vihette ki Grey. A lelkes Wilberforce indítványa a rabszolgaság eltörlése iránt, hányszor nem bukott meg, míg végre keresztül mehetett! Egy nemzetnek élete, nem egyesnek rövid élete, és nem ritka, sőt rendes az eset, hogy az ellenzék törekvései, még sikerverztéseknél is, bő kárpótlást nyernek azon közszellem terjedésében és szilárdításában, mit eszközöltek.

Mindezek után, ki hazánk jelen politicalai stádiumát, minden oldalrólí viszonyait, és körülményeit kelölleg ismeri, meglesz győződve a felől, hogy a magyar ellenzék, noha hatásköre csak miniature az ángol ellenzékéhez képest, sem mivel sem mozog könnyebb pályán mint amaz, de jóval hálátlanabbon. Az ángol

világrészeket, nemzet-viszonyokat fog be működésibe, mikkel a magyar ellenzék nem bajlakodik. A pálya nagyszerű az igaz; de saját hazája viszonyaiban és hazája határai között az angol ellenzék már kész szabad garantiákkal ellátott alkotmányt, határozott törvényeket, egyenlő jogokkal bíró nemzet osztályokat, erélyes szabad parlamentet, szabad sajtót, képzett közvéleményt, éber közszellemet, petíciói jog-gyakorlatot bírván, küzdelmi tere aránytalanul könnyebb, hálásabb, sikerben, méltatásban biztosabb mint a magyaré. Az angol, miután a catholicusok emancipációján, parlamenti reformon, évenkénti parlamenti választás és a keletindiai társaság korlátozása főtárgyain átesett, Illand reformján kívül alig bír többé új elemzésű fontosabb alkotmányos tárgygyál, hazája haladási reformjai között, hazája határain belül. — Ügyszólván csupán tatarozás már az ő dolga. Ellenben a magyar ellenzék előtt, melly az elősorolt előnyökkel mind nem bír, mennyi új elemzés áll készülőben! milly súlyos, milly kétes, milly hálátlan az ő küzdelme, a kiváltságos kasztok érdekei, idő-avatott institúciók, sőt előítéletek elfogultságai ellenében! Valóban neki illy küzdelmekben maga részére kedvező közvéleményt, rokonszenvet, javallást, és pártolást kivívnia, több fogna leírni mint herculesi munka, ha maga az ügy ereje nem segítné őt. Maga a reformok fő eszköze, tere, az országgyűlési képviselőlet és szerkezet, rendezetlen és kormány részére túlnyomó; ellenpártja a conservatív, csaknem kiváló seminariuma a hivataloknak; a magyar ellenzék habozva kényte-

len latolgatni a bonyolódott viszonyok között minden haladási lépésnél; nem vesz-e kormány irányában akkor, mikor kasztok ellenében nyer és vizont? nem zárja-e el a jövődönök útját akkor, mikor jelenre nyer? miként készítsen meggyőződést, közvéleményt elő némelly osztályoknál, a nélkül hogy idő előtt és veszélylyel izgasson? stb. És mindezen küzdelmeiben mi keveset számolhat ő, még ki nem fejlett gyöngerejű s míveltségnek is csak küszöbén álló nemzete szellemi és anyagi erélyére! Angliában a hatalmak egyensúlyban állanak egymással s maga a kormány tartja a mérleg nyelvét; nálunk es másként áll, egyedül az ellenzék rakosgat apró adagocskákat a fellebbent serpenyőbe, hogy még is minden ellensúly nélkül ne nyomja le a másik; Angliában közvetítő testület a felső tábla, mert egyéredkű az alsóval; nálunk kasztos és külön éredkelt. — Ki mindezeket gondolóra veszi s melléjük azt, hogy a valódi magyar ellenzéki, kebléből minden személyes és mellékes éredket s ellenszenvet kizár, lehetlen, hogy ne méltassa nemes küzdelmeit. —

Az ellenzék kettős, úgymint ellenörködési és reformi tisztének előadott elveiből és eljárási szabályai-ból önkényt következik;

Iör hogy az ellenzék, nem rekesztve ki más külön pártú jóakaratoskat is, már kiindulási elvénel fogva is, egyenesen a nemzet és alkotmány éredkeit képviseli, és ez az oka, hogy világszerte népszerűséggel bir, mit egyedül csak kinövési veszélyeztethetnek.

2or hogy az ellenzék tekintélyének, népszerűségének és befolyásának, inkább ártanak mint használnak azon ideológus túlhajtók, kik felnem fogva általánosan a társas, különösbbe pedig az alkotmányos élet céljait, félreismerik ezeket és azon jogait az emberiségnek, mikről a társas és alkotmányos élet lemondani készet, túlhajtják az alkotmányos garantiákat s párti megkövesülésre hajlók. Ezen utóbbi túlzás azonban a reformokra nézve ne rémítsen el senkit az ellenzék követeléseitől az országgyűlések közei között. Ezen követelési szélsőségek gyakran csak kitűzött maximumai és határai az iránynak s az ellenzék természetében fekszenek. Idő előtt és országgyűlések közt alkudozni az ellenzéknek a jövő országgyűlés, eredményei felett, kényes dolog s legtöbbsnyire lehettem Az országgyűlés körülményeiben van ennek helye. Ezért azon férfiaknak, kik az ellenzék közül országgyűlésekre követekül megválasztatnak, józan szilárdaságától és biztos tapintatától, sok, igen sok, mondhatnám legtöbb függ. Ők ottan igazi barometrumai a political légnyomatnak, miknél elvek ugyan a kéneső, de miknél körülmények emelik vagy súlyeszik azt, azonban soha nem az elv-megtagadási pontig. Ugyan ezért részletességekre és fokozatokra vitt utasításokkal előre megkötni kezüket, czéltalan és káros eljárás; elég az utasításokban a fő irányokat tűzni ki eleikbe.

3or Nem csak szükségtelen, de egyszersmind kártekonny dolog is, az ellenzéknek alpartokra szakadoznia. Elvekben, irányban, főkép a fő kiindulásiban, nincs alkunak vagy mérséklésnek helye. Ki azokban

nem ért egyet az ellenzékkel, az tőle külön áll. Mi pedig a nyilatkozási nagyobb kisebb mérsékletet, vagy eredmény feletti alku nagyobb kisebb hajlamát illeti, az körülmények és kiszámítás egyéni felfogásától függ, és az ellenzéki zászlót, részletességbeli vagy fokozatban! olykori vélemény-eltérések nem szaggathatják meg. — Szükségtelenül megoszlatni az ellenzékot, vagy köre szűkebbre vonásai által kizárásokat eszközölni, mindenkor tábor-gyöngítés.

4er Az ellenzék állása a milyen fontos, szintolly tisztos és komoly, de csak akkor, ha tiszta meggyőződés és jóakarot, közjó heve és nem hiúság lelkesíti annak tagjait. Ezeknek nem itt-ott felkapkodott s meg nem emésztett, vérré nem szűrt eszmékkel illő hadazniok derűre borúra magok körűi, hanem áthatva szükség lenniök egész lényökben, az ellenzék elveinek és irányának szabadelmű szellemétől; ez legyen levegőjük mellyet beszívnek, úgy annyira, — hogy az vezérelje egész gondolkodás-módjukat, érzelmeiket, mind köz mind magán-életben. Anomália, ha nem nevenség az olly ellenzéki, kit aristocratiai vagy bár mi más gög, címivagy, haszonlesés vagy szerep-játszásnak hiúsága faggat; vagy kinek szabadelműsége általános és egyetemes nagykorúságra nem bírván felküzdeni magát kormány irányában ellenzéki, kiváltságtalanok irányában veszteglő conservatív, vallásban túlbuzgó és türelmetlen. Ellenzéki szabadelműség non verbis fit Marce fili! Azon álkodó ellenzékiről, ki silány cosmopolitismusí árban tör elfulasztni hazafiúi kötelességeit, ki sokat akar, hogy mit se nyerhessen, sőt épen azért

szeret magasan repkedni, hogy valamikép a siker föl ne érhesse — szólani sem kívánok.

Sör Az ellenzéki legyen független felülről, alulról, és magán - életében; különben pártja küzdelmeiben osztozni, vagy azokban erélyt kifejtteni nem képes. Azonban valljuk meg, hogy ezen ellenzéki függetlenség⁵ fogalmával nem vagyunk egészen tisztában. Sok conservatív azt követeli, hogy az ellenzéki végkép tagadja meg magát s még honfitársai tisztelő javallásairól is mondjon le, melly javallás és rokonszenvi nyilvánítások, csaknem egyedüli jutalmazásai sem könnyít sem virágos fáradalmainak. Ez túlfeszített követelés, s csak addig lehet az igazságos, míg kegyhajhászás ellenében nyilatkozik; mert illy hajhászás mellett független az ellenzéki nemmaradhat. Más részről azon ellenzéki van hibás ámulatban, ki minden kormányi kinevezéstől függő hivatal - viselésétől fázik, mert ezt elvei megtagadásával ugyanazonosítja. Nem tévesztett felfogás-e a végrehajtás eljárásait kirekesztőleg olly kezeknek engedni által, mik közt, fájdalom, olly számosán hajlók elkülönítetni a kormány és nemzet érdekeit egymástól? Nem dicső pálya-e egy tiszta keblű ellenzékire nézve: a végrehajtás hivatalain arra munkálni, hogy ezen érdekek mmélin-kább közeledjenek egymáshoz, sőt végre ugyanazonuljanak, miként a két valódi érdek, józanul fogva fel valóban ugyanazon is. Azonban, ha az ellenzékinek elvonulását tévesztett kormányi hivatal-osztási rendszer igazolja, nem kárhoztatom azt. Erről alább szólandok. De nem hallgathatom itt el, egyik fő la-

k alját az ellenzéki szabadelműség működésének, mit magán családi körében ollykor maga kovácsol magának az ellenzéki s nemsokára kiadja kulcsát kezéből., miután számára vettetett az önmunkálta lakat. Ez az eladósulás! Ki fényt űz, pazarol, egyszóval, ki többet ad ki mint bevesz, s nem bír szegény lenni, az előbb - később kénytelen lesz eladni. függetlenségét és vagy elnémíttatik, vagy mások adandnak szájába szavakat. Nálunk még most az aristocratia, melly derekát viszi a közéletnek, ősi birtokán kívül, csaknem egyedül hivatalok fizetéseiben talál némi anyagi forrást. A szükség hatalmas kényúr, ki előtt meghajol minden, sőt maga a szabadelműség is csak négy szem közt suttog!

6or Vannak ellenzékiek, kik igen önelégültek azzal, hogy elvben és érzelemben rokonok az ellenzékiekkel s magokat pártjához számíthatják; azonban elveik és érzelmeik csak benmaradók, közhelyeken sem nyilatkozásban, sem szavazásban nem lépnek azokkal napfényre elő. Ezen jó urak tört mutatójú zseb-órák, miknek belszerkezetök jó lévén, járnak ugyan, de az órát sem nem ütik sem nem mutatják és így haszonvehetlenek. Igaz hogy a szónoki tehetség egyrészen természet ajándéka, más részben tudományos műveltség és pályái kiképzettség eredménye s e szerint nem mindenkinek lehet sajátja. De rendes megjelenés a közgyűléseken, tárgyak, személyek nyúlványban tartása, néhány szóban szavazás vitákban és választásokban, még is mind olly minden lelkesebb honfi által teljesíthető dolgok és kötelezettesek, mik alól a hazai

közjó tekintete, csak a beteget, s legfontosabban gá-
 toltat óldozhatja fel. Hazánk politikai jelen stádium-
 ában. küszöbén annyi teendőnek, annyi gátok ellen-
 ében, szükség van minden legkisebb erőcskéjére is az
 értelmiségnek és jóakaratnak. Ki hívtottnak érzi magát,
 szónokoljon, másik szolgáljon tollával vagy szavaza-
 tával; de most a veszteglés ott hol rejlik, politi-
 cal bűn. Különösen miután láttuk milly sok függ az
 alkotmányos elemre nézve olly férfiak követekül-
 választásától az ellenzékéből, kik elv - szilárdságot hig-
 gadsággal, közvélemény és országgyűlési körülmé-
 nyek biztos felfogási tapintatával párosítanak, követ-
 választásoknál a lelkes ellenzéki nem vesztegelhet.
 Meg fogja ő különböztetni tudni a szájhóst, a hiút, a
 magának pompázó szavakban és kikelésekben tetszőt,
 a szilárd és józan tapintatú férfiútól és ez utóbbira
 szavaz. Azok, kik egy nemzeti köntöst tartani, vagy
 lovaikat befárasztani, gazdai foglalatosságaiktól egy
 pár napra megválni átallnak, s így a magáncsaládrapró
 érdeket a közjónak elébe teszik, nem érdemesek
 alkotmányos élet jótéteményeire. Szintigy a political
 túllátókat, kik képzetükben cosmopolitai nagy mérsze-
 reket árulgatva. honunkban minden párti működést
 kicsinlenek s mintegy magasról néznek azokra alá,
 nem különben a közönöseket, kik annak ürügye alatt
 vonják ki a működésekből magokat, hogy egyesnek
 gyöngye ereje úgy sem fogja fel a Duna álját, nem árt
 azt magában lefolyni hagyni, és azokat, kik a publi-
 cumokat kerülik, minthogy tisztválasztáskor pártjok
 megbukott vagy folytonos kisebbségben áll, egyaránt

kárhoztatandók. Mert csekély erecske is, lépre gyűjtve cseppjeit, malmot hajthat s a jelen mindenkor jövőnek magzatával viselő.

Az előadattakból kitetszik: milly felületesek, milly méltatlanok azok, kik az ellenzéki parttól mint rémtől riadoznak, s annak működését vagy fölöslegesnek, vagy egy két kinövést tekintve, épen veszélyesnek tartják. Hol létezik tárgy, mellyben túlhajtás kinövéseket ne szülhetne? A rajoskodót, maga az ellenzék sem tekinti másnak. De ha tekintetbe vesszük miként több százados alkotmányi! és most öntudatra ébredt nemzet, alkotmányos élet nélkül elégtől és boldog nem lehet, miként ezen alkotmányos élet ép vérkeringését egyedül ellenzék tarthatja fenn; miként különösen honunkban, hol a szabad sajtó és petitiói jog, még csak kívánatban állanak vagy bölcsőben ringanak, az ellenzék ébersége pótolgatja némileg mindkettőt; miként honunkban, mellynek független állásával különös viszonyok folytonosan vlnak, az ellenzék éber örködése kikerülhetlen; miként végre honunkban, mellyben bureaucratiai és gyámkodás! elemek és beavatkozások könnyen terjeszkedhetnek, hol a parlamentarizmus és felelős ministerium még hiányzanak, csupán az ellenzék tesz figyelmeztetést, tiltakozást és sürget orvoslásokat, kiki meggyőződhetik a felől, hogy az, ki az ellenzékét megszüntetni kívánja, az alkotmányos élet szabadságának és boldogításának sem barátja.

Különösen idves egy párt az ellenzéké magára a kormányra nézve is, ha azt kellőleg használni kívánja és érti. Midőn az ellenzék örködik, kettős részrehaj-

lattan hűséggel jár el tisztében. Csak az lehet igazi hivem és barátom, ki nem hízeleg ott, hol az igazmondás javamra szolgál. Midőn az ellenzék korunknak szellemét, igényeit és kívánatit fejtegeti, miszerint ma már a köz életben mindenki jogokat és kötelességeket nyomozgat, miszerint az öntudatra ébredt nemzet, ezek és nem önkények szerint vágy kormányoztatni; midőn azt vitatja, hogy az öntudatos és nagykorúsághoz közeledő nemzettől a józan haladást megtagadni veszélyesebb. mint józan reformokkal újítani; mert az öntudatos nemzet, elvekből és meggyőződésből önkényt engedelmeskedik a törvényes és alkotmányos kormánynak, míg a hozzá nem illő gyám — szalagot átallja; nyílt egyenes ugyan, de mindenkor tisztelő és jóakaratos viseletét bizonyít. És a korszellem megértése mindenkor fontos a kormányra nézve. — Az ellenzék, mint nemzeti alkotmányos elem pártja, ritkán nem tolmácsa a hazai közvéleménynek s ezt tudnia, megértnie, nem legbiztosabb iránytűje-e a jóakaró kormánynak? Miként minden jó törvénynek, nemzet életéből, szükségéből s közakaratóból és így közvéleményéből szükség kifolynia, úgy a végrehajtó hatalom csak úgy működhetik minden lépteiben sikerrel, ha azok iránt a nemzet sympathiáját, közvéleményét bírja. És mit veszthet a kormány, ha teszem, az ellenzék téved vagy túlhajt? Nines - e meg alkotmányunk törvényhozási szerkezetében a mérséklő elem, melly inkább feléje hajlik? Angliában Pitt a leghatalmasabb ellenzék ellenében is húsz évig bírta fentartani ministeriumában magát. S náhúik afféle személy-vagy párt-behelyezési

törekvések mint Angliában nincsenek, mi az ellenzék eljárásait annál részrehajlatlanabb színben tünteti fel. Mi pedig fogalmainak és következtetésekének józan logicitását és következetességét illeti, tagadhatlanul megkönyíti azt nála, ügyének melly mellett küzd, állandó és örök igazságé alapja, tudniillik az emberiség ügyének alapja, melly mellett sophismákkal víni fölösleges, sőt méltatlan eszköz fogna lenni.

Ha igaz az, hogy pusztán írott és nem életet lehelő alkotmány, csak váz, melly népet boldogítani nem képes; ha ennek boldogítása különösen elégtelenségben és a felöli meggyőződésben fekszik, hogy alkotmányos szabadsággal, étellel bir és öt törvények nem pedig önkények kormányozzák: úgy a kormány legbiztosabban teheti népét az által elégteltté, boldoggá, ha érdekeinek éber őré, az ellenzéket nyugtatja meg a felől, hogy végrehajtó és igazság — kiszolgáltató hatalmának minden lépése törvényes és alkotmányos. Azon kormány, melly az ellenzéket alkotmányos eszközeitől megfosztani törekednék, azon gyanúra fogna szolgáltatni okot, hogy absolutismusra törekszik. És nem dicsőbb, nyugalmasabb-e, szabad, elégtelt, boldog nemzetet kormányozni, mint nem nemzet életéből, szükségéből kifolyó reátolt törvényekkel, vagy törvényen kívül önkényekkel kormányozni elégtetlen szolgálai népet?

Innen valóban nem fogná érteni saját érdekét a kormány, ha megyei, kerületi vagy városi követválasztásoknál arra használná hatalmas befolyását, hogy az ellenzéknek azon edzett férfiai, kiknek tiszta jó akaratjok, fejök és szívük iránt közbizalommal visel-

tetik a nemzet, kik szilárdságaikról, higgadt és józan tapintataikról ismeretesek, a követségőik kimaradjanak. Veszteni fogna így közvéleményben a kormány, veszteni tekintetében a törvényhozó testület, s már előre veszteni tiszteletességeikben a hozatandó törvények. Hiszen a kormány és alkotmányos nemzet érdekei, bár olykor közelben súrlódásban látszanak is állni egymással, távolabban ugyanazonosiúlnak, s csak értetlenség vagy roszakarat különítheti el azokat egymástól. Valamint a kormány, nem akarhat egyebet, mint törvények és alkotmány szerinti kormányzást, úgy a nemzet és ellenzéke azt óhajtja sőt arra működik \$ hogy kormánya legyen dicső, legyen erős és szilárd a törvények végrehajtásában, az igazság és jogok védelmében, a vétkesek megbüntetésében, és hatalmas a honnak külellentőli megvédésében.

Szintígy szerencsétlen rendszert fogna követni a kormány, ha a hon és kormány hivatalait, egyedül conservatív-pártiakkal kívánná betöltetni, az ellenzéknek teljes kizárásával. Mi bírhatná inkább súlyesztni a hivatalok tekintélyeit, mint efféle eljárás? Minél több a kormányzásban a bureaucratiai elem, miszerint az egyes hivatalnokok személyes felelősége, kiválthatlanul felolvad a testületi eljárásban, annál szükségesebb a közbizalmú férfiak megválasztása, kik a hivatalos testületek tekintélyeit a nemzet közvéleményénél fentartsák. Mert kínosan döcög ott a közélet kereke, hol a hivatalnokok csak akkor részesülnek bókban és tiszteletben, mikor hivatalos eljárásaikra és kegyeikre szorulunk! Hűtlen vagy ellen-

séges politicalai párt-e az ellenzék? vagy alkalmatlan? vagy tán ellentétben állnak kormány és alkotmányos élet? Ha talán akadna égy két álellenzéki, ki hivatalvágyból szájhösködnék, nem akadhatna-e a más részről aránytalanul több, ki ugyanezen vágyból álhűségeskednék? És nincs-e elég módja a kormánynak megválasztani, sőt felkeresni az ellenzékéből azokat, kik a mellett hogy a nemzet bizalmát bírják, az ő bizalmát is teljes mértékben megérdemlik? Nem vidorabban forognának - e így a kormányzás gépének minden kerekei? Valóban a kormánynak nem legcsekélyebb érdeke: minél több biztosítást és megnyugtatást nyújtani az alkotmányos nemzetnek. Ezért addig is, míg minden hivatalok, személyes és nem testületi felelősséggel köteleztethetnének, óhajtnám hazámban is azt, mit Norvégiában (mellyel inkább szeretem párvonalazni hazámat, mint ángol, — vagy Franciaországgal) irigylendő alkotmánya tart, hogy a hivatalnokok szintűgy megesküdjének alkotmány mint Király hűségére. Ez nem több mint igazság, s a két hűség a becsületes honpolgár szívében nincs ellentétben egymással.

Az ellenzéki mint honpolgár mindenpártbelit tisztel, inig ennek becsületes jó akarat és meggyőződés, nem pedig mellékes czélok vezérlik működését, s viszont hasonlót követel ő is. Reményű, hogy előbb-utóbb a hon közös zászlója egyesíteni fogja a politicalai pártokat, s e reményében ernyedetlen buzgósággal tartja csatarendét; mert tudja, hogy még olykori csata-vesztései is nyereségei kendnek egykor a szeretett hazának. —

Fáy András.